Naar een visie op ondersteuning van kwetsbare gezinnen

Overall rapportage

Mary van den Wijngaart, Ilse Tanis

11 mei 2026

E:M+MA.

Betrokken EMMA's

Betti Lemstra
Geeske Strating
Ilse Tanis
Ivet Pieper
Koen Gruijters
Lorelei Bombeeck
Mary van de Wijngaert
Veerle Hessels

Met dank aan:

Alle mensen die deel hebben genomen aan de sessies,
speciaal alle ervaringsdeskundigen
De werkgroep Gezinnen in een kwetsbare positie

Inhoudsopgave

1. Inleiding 4
2. Visie en onderstromen 7
3. Het gezin 10
4. Formele partijen 12
5. Informele netwerken 14
6. Professionals 16
7. Reflectie 18

Bijlage 1 – Deelnemende organisaties 21
Bijlage 2 – Thema's 22
Bijlage 3 – Visie 23

1. Inleiding

Met een gezamenlijke en samenhangende jeugd- en gezinsaanpak kunnen we ervoor zorgen dat meer kinderen gezond en veilig opgroeien. Een gedragen visie helpt daarbij.

Om de zorg en ondersteuning aan gezinnen te versterken is het van belang te komen tot een samenhangende jeugd- en gezinsaanpak waarin betrokken partijen – landelijk en lokaal – eerder en beter met elkaar gaan samenwerken. Deze gezamenlijke aanpak moet ervoor zorgen dat het aantal gezinnen in een kwetsbare situatie, over een periode van 20 tot 30 jaar, structureel wordt teruggedrongen. De focus hierbij ligt op gezinnen met thuiswonende kinderen (-1 tot 27 jaar) waarbij in ieder geval sprake is van financiële problematiek.

Vanuit de werkgroep Gezinnen in een kwetsbare positie wordt er gewerkt aan een visie op gezinnen in een kwetsbare positie. Deze werkgroep bestaat uit een ervaringsdeskundig professional en een afvaardiging van alle ministerie die van belang zijn voor het versterken van de positie van kwetsbare gezinnen. Dit zijn de ministeries BZK, JenV, OCW, SZW en VWS. De visie moet het uitgangspunt vormen voor beleid voor het ondersteunen van gezinnen in een kwetsbare positie.

Om te komen tot een breed en maatschappelijk gedragen visie wenste de werkgroep graag in gesprek te gaan met een brede vertegenwoordiging van gemeenten, betrokken ministeries, experts, stakeholders en ervaringsdeskundigen. Hiertoe heeft bureau EMMA een VisieAtelier georganiseerd en begeleid.

VisieAtelier

Het doel van het VisieAtelier was het ophalen van input om de visie op ondersteuning van gezinnen in een kwetsbare positie uit te werken en te concretiseren. Vanwege de ontwikkeling van de Sociale Agenda Nederland, waarin de focus ligt op grote systeemknelpunten en lange termijn oplossingen, is ervoor gekozen om het VisieAtelier te richten op de samenwerking op lokaal niveau. Juist omdat inwoners daar in aanraking komen met de daadwerkelijke uitwerking van een integrale dan wel samenhangende jeugd- en gezinsaanpak. De centrale vraagstelling van het VisieAtelier was dan ook: *Hoe komen we lokaal tot een betere samenwerking ten behoeve van een integrale ondersteuning voor gezinnen in een kwetsbare situatie*?

Aan het VisieAtelier hebben 35 partijen – personen en organisaties – deelgenomen vanuit diverse domeinen dan wel sectoren (zie bijlage 1). De deelnemers zijn aangedragen door de leden van de werkgroep en partners. Door de brede en diverse vertegenwoordiging van de deelnemers zijn we in staat geweest om verschillende perspectieven bijeen te brengen en het vraagstuk vanuit verschillende perspectieven te belichten. Hierbij is er expliciet voor gezorgd dat de inbreng van ervaringskennis geborgd werd door de deelname van meerdere ervaringsdeskundigen.

Het VisieAtelier bestond uit de volgende onderdelen:

- **Bijeenkomst 1 – Reflectie op visie en thema's**
  In de eerste bijeenkomst (d.d. 19 november 2025) hebben de deelnemers gereflecteerd op de voorlopige visie die op basis van onder andere klantreizen was opgesteld door de werkgroep Gezinnen in een kwetsbare positie. En op enkele thema's die centraal staan in de visie en waar de werkgroep graag input op wilde hebben. Deze thema's zijn:
  - eenvoudige en tijdige toegang tot hulp;
  - benutten van informele steunfiguren en netwerken;

- één vast aanpreekpunt;
- vereenvoudigen van processen;
- organiseren van nazorg;
- versterken directe leefomgeving.

Bijlage 2 geeft een korte toelichting op de thema's

- **Bijeenkomst 2 – Formuleren van aanknopingspunten**
  In de tweede bijeenkomst (d.d. 10 december 2025) stond een verdieping op de zes thema's centraal. Per thema is nagegaan wat er goed en niet goed gaat. Vervolgens hebben de deelnemers de verschillende aspecten geprioriteerd en is voor de belangrijkste twee aspecten per thema gekeken wat daar aan ten grondslag ligt. Hoe komt het nu dat deze aspecten of subthema's wel of niet goed gaan? Deze onderliggende oorzaken – in de sessie hadden we het over onderstromen – vormen aanknopingspunten voor het verbeteren van de ondersteuning aan gezinnen in een kwetsbare positie.

- **Analyse en selectie aanknopingspunten**
  Na de tweede bijeenkomst heeft er een analyse plaatsgevonden op de opbrengsten uit de eerste twee sessies over de zes thema's heen. We hebben in beeld gebracht wat de aspecten zijn waarop verbetering nodig is om ervoor te zorgen dat gezinnen in een kwetsbare positie op een passende wijze worden ondersteund. Hiervoor hebben we een overzicht gemaakt van de diverse onderliggende oorzaken die zijn besproken per (sub)thema. Vergelijkbare of bij elkaar horende oorzaken zijn geclusterd. Bovendien is geturfd hoe vaak zij genoemd zijn. Op deze wijze hebben we een ranking kunnen maken van de meest genoemde onderliggende oorzaken over de thema's heen. Dit overzicht is besproken met de werkgroep en in overleg is er een selectie gemaakt van een vijftal oorzaken dan wel factoren.

- **Bijeenkomst 3 – Concretiseren van oplossingsrichtingen**
  De derde bijeenkomst (d.d. 14 januari 2026) richtte zich op het toewerken naar concrete oplossingsrichtingen. Waar kunnen we mee aan de slag? Aan welke knoppen kunnen we draaien? Dit is gedaan voor de vijf factoren die in overleg met de werkgroep zijn geselecteerd. Bij de selectie is gekeken in hoeverre de factoren relevant zijn voor de centrale focus van het VisieAtelier: toewerken naar een betere samenwerking en samenhangende aanpak op lokaal niveau. Dit betekent ook dat factoren die direct gerelateerd zijn aan het landelijk stelsel of systeem an sich niet zijn geselecteerd[1]. De geselecteerde factoren zijn:
  - onvoldoende participatie en eigen regie van gezinnen;
  - naast of langs elkaar heen werken van formele partijen;
  - onvoldoende samenwerking professionals en informele netwerken;
  - ontoereikende facilitering van informele netwerken;
  - onvoldoende ruimte voor maatwerk.

Deze factoren zijn in de derde sessie verder uitgewerkt aan de hand van een centrale vraag per factor.

Opzet bijeenkomsten
De bijeenkomsten duurden ieder zo'n drie uur. Iedere bijeenkomst startten we met een plenair welkom en een opstartoefening om goed voor ogen te hebben voor wie – welke doelgroep – we bij elkaar waren. Daarna gingen we in groepjes uiteen en vond er plenair weer een terugkoppeling plaats van hetgeen in de groepjes besproken is.

[1] Het gaat hierbij om factoren zoals de financieringsstromen, verantwoordingssystematiek, schotten tussen de domeinen en privacywetgeving. Deze factoren neemt de werkgroep mee naar de brede Sociale Agenda Nederland.

De groepjes werden begeleid door een gespreksbegeleider vanuit EMMA en we hebben er steeds voor gezorgd dat zoveel mogelijk verschillende expertises aan tafel zaten. In ieder geval namen er bij ieder groepje iemand van de werkgroep deel en een of twee ervaringsdeskundigen. Er heeft steeds verslaglegging plaatsgevonden van hetgeen besproken is in de groepjes.

Leeswijzer

Deze rapportage omvat de overall bevindingen van het VisieAtelier. Alleereerst gaan we in op de visie zoals die is geformuleerd door de werkgroep Gezinnen in een kwestbare positie en benoemen we de belangrijkste onderstromen dan wel onderliggende oorzaken die ervoor zorgen dat er onvoldoende sprake is van een samenhangende ondersteuning van gezinnen in een kwetsbare situatie.

Vervolgens gaan we in de hoofdstukken daarna dieper in op de vijf factoren die van belang zijn voor het lokaal kunnen realiseren van een samenhangende jeugd- en gezinsaanpak voor gezinnen in een kwetsbare situatie. Per aanknopingspunt gaan we in op de oplossingrichtingen die zijn geformuleerd door de deelnemers aan het VisieAtelier. In hoofdstuk 3 beschrijven we hetgeen is genoemd rondom participatie en regie van het gezin. Hoofdstuk 4 gaat in op de samenwerking tussen formele partijen. In hoofdstuk 5 komt de samenwerking met en facilitering van informele netwerken aan de orde. Hoofdstuk 6 behandelt de ruimte voor maatwerk van professionals. De rapportage sluiten we met hoofdstuk 7 af waarin we de belangrijkste conclusies nog eens op een rij zetten en reflecteren op de genoemde oplossingsrichtingen.

2. Visie en onderstromen

Naar een gedragen visie

Op basis van de reflectie van de deelnemers aan het VisieAtelier heeft de werkgroep Gezinnen in een kwetsbare positie de voorlopige visie aangepast en aangescherpt. Deze herziene visie is opgenomen in bijlage 3.

De werkgroep heeft de volgende zaken meegenomen in de herziene Visie op het ondersteunen van gezinnen in een kwetsbare positie:

- De visie op de samenleving start nu vanuit de leefwereld van gezinnen en hun wensen en behoeften. Bovendien wordt het belang van het kind vroeg in de tekst van de visie al genoemd.
- Als belangrijke uitgangspunten zijn opgenomen: het voorkomen van (escalatie van) problemen en het versterken van de sociaalpedagogische basis – als belangrijke versterkende factor in het leven van gezinnen en kinderen.
- De beoogde beweging komt niet alleen vanuit het Rijk, gemeenten en uitvoering tot stand. Daarom is in de visie opgenomen dat de beoogde transitie tot stand moet komen met betrokkenheid van overheid, commerciële en maatschappelijke organisaties en inwoners.
- In de visie wordt niet meer gesproken over vindplaatsen, maar over plaatsen waar mensen elkaar ontmoeten.
- Ook is ervoor gekozen om te spreken over ondersteuning in plaats van hulp, omdat dit vaak een zorgoplossing impliceert, terwijl het juist de bedoeling is om ook ruimte te bieden aan andere oplossingen.
- De inspraak van jeugdigen is meegenomen door in de visie op te nemen dat alle leden van het gezin inspraak hebben.
- Verder is het belang van cultuur sensitief werken toegevoegd aan de visie.
- En is toegevoegd dat het belangrijk is dat over tegenslagen gesproken mag en kan worden.

Onderstromen

Centraal in het VisieAtelier stond het formuleren van aanknopingspunten voor het verbeteren van de ondersteuning aan gezinnen in een kwetsbare positie. Dit is gedaan door in beeld te brengen wat de onderliggende oorzaken dan wel onderstromen zijn waarom een integrale ondersteuning op lokaal niveau onvoldoende tot stand komt. Hieronder benoemen we de belangrijkste onderstromen.

Verkokering en gefragmenteerd systeem

Binnen het huidige stelsel is de ondersteuning aan gezinnen in een kwetsbare positie gefragmenteerd vormgegeven. Dit is opgedeeld in verschillende wetten, domeinen en wet- en regelgeving. Deze verkokering zorgt ervoor dat partijen vanuit hun eigen koker werken en kijken naar de ondersteuningsbehoeften van gezinnen. En leidt tot een versnippering in de hulp en ondersteuning. Deze versnippering belemmert in grote mate de samenwerking tussen partijen en een integrale aanpak. Bovendien brengen overgangen tussen verschillende wetten en domeinen nieuwe regels en instanties met zich mee waardoor continuïteit in de ondersteuning lastig is.

Daarnaast heeft deze versnippering direct negatieve gevolgen voor gezinnen omdat als gevolg hiervan er een groot aantal instanties is, met veel verschillende regelingen voor ondersteuning, uiteenlopende procedures en een wirwar aan loketten. In het VisieAtelier is gesproken over 'lokettenjungle'. Dit maakt dat er sprake is van een ondoorzichtig, complexe en bureaucratische toegang tot hulp.

Financiering en verantwoording
Ook de financiering is verkokerd: er zitten schotten tussen de betreffende financieringsstromen waardoor domeinoverstijgend en integraal werken moeizaam te realiseren is omdat er onvoldoende tot geen passende financiering voorhanden is. Bovendien zijn financieringssystemen vooral individueel en curatief gericht waardoor collectieve en preventie investeringen kwetsbaar zijn. Veelal ontbreekt het voor hen aan structurele financiering.

Daar komt bij dat de verantwoording van de besteding van financiële middelen belemmerend werkt. Organisaties worden afgerekend aan de hand van meetbare resultaten en efficiëntie, terwijl het bieden van integrale ondersteuning moeilijk meetbaar is. Met name als dat informele hulp is. Bovendien werkt dit risicomijdend gedrag van organisaties in de hand. Zij zullen minder genegen zijn om buiten de lijntjes te kleuren als zij beoordeeld wordt op tussen de lijntjes kleuren.

Lokale verschillen
Verschillen tussen gemeenten in politieke kleur, cultuur en financiële draagkracht maken dat er op lokaal niveau verschillen zijn in regelingen en beschikbare middelen. Dit brengt ongelijkheid met zich mee: gezinnen in vergelijkbare situaties krijgen niet altijd dezelfde kansen en ondersteuning. Dit is afhankelijk van waar ze wonen. Dit wordt als onwenselijk ervaren en leidt tot frustratie en onbegrip bij zowel inwoners als professionals.

Beperkte gegevensdeling
Een strikte interpretatie – en regelmatig een te strikte interpretatie – van privacywetgeving en gescheiden systemen zorgt ervoor dat gegevensuitwisseling moeizaam verloopt en beperkt is. Dit belemmert in hoge mate een integrale en samenhangende jeugd- en gezinsaanpak.

Participatie en eigen regie van gezinnen
Er is nu nog onvoldoende sprake van participatie en eigen regie van gezinnen. Er wordt nog te veel *over* gezinnen gesproken in plaats van *met*. Professionals slagen er onvoldoende in om echt aan te sluiten bij de behoeften van gezinnen, om de regie bij gezinnen zelf te leggen en om breder te kijken dan hun eigen vakgebied. Handelingsverlegenheid speelt hierbij een rol.

Samenwerking tussen formele partijen
In de praktijk van alledag werken formele partijen nog te veel naast of langs elkaar heen. Dit komt vooral doordat organisatiebelangen prefereren boven een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor gezinnen. Deze gezamenlijke verantwoordelijkheid wordt niet doorleefd door organisaties. Bovendien is niet helder wie welke rollen heeft, wie beschikt over enig mandaat en bij wie het eigenaarschap ligt?

Samenwerking professionals en informele netwerken
Ondanks het besef dat informele netwerken van belang zijn voor de ondersteuning van gezinnen in een kwetsbare positie, slagen professionals en informele netwerken er nog onvoldoende in om op een gelijkwaardige en wederkerige manier met elkaar samen te werken en om (ervarings)kennis met elkaar te delen.

Facilitering van informele netwerken
De wijze waarop informele netwerken worden gefaciliteerd sluit niet aan bij de kracht en potentie van deze netwerken. Deze is te veel geënt op formele partijen als het gaat om inkoop en verantwoording, en werken belemmerend voor informele netwerken vanwege een te grote mate van top-down sturing, overregulering en/of controledrift.

Ruimte voor maatwerk
Professionals ervaren te weinig ruimte voor maatwerk en om dat te doen wat nodig is. Gemeenten en organisaties weten onvoldoende de juiste randvoorwaarden te creëren voor professionals opdat zij hun professionele ruimte optimaal durven en kunnen benutten.

Vakmanschap professionals

Ook is er sprake van handelingsverlegenheid en beschikken professionals regelmatig niet over de juiste kennis, vaardigheden en houding om echt aan te sluiten bij gezinnen en systemisch te werken. Professionals zijn nog te veel geneigd om problemen van gezinnen over te nemen vanuit het idee dat zij wel weten wat goed voor hen is. Bovendien zouden professionals over meer competenties moeten beschikken als het gaat om kind- en gezinsgericht werken, sensitieve gespreksvoering, (vroeg)signalering, intergenerationele overdracht en bieden van maatwerk.

Verdieping

Op een aantal van deze onderstromen heeft een verdieping plaatsgevonden in het VisieAtelier en hebben deelnemers daarvoor oplossingsrichtingen geformuleerd. Deze onderstromen zijn: participatie en eigen regie van gezinnen; samenwerking tussen formele partijen; samenwerking tussen professionals en informele netwerken; facilitering van informele netwerken; ruimte voor maatwerk. In de hoofdstukken hierna worden deze vijf factoren nader uitgewerkt.

3. Het gezin

Onvoldoende participatie en eigen regie

Vanuit het VisieAtelier kwam naar voren dat bij de ondersteuning gezinnen zelf nog te weinig worden betrokken. Er wordt nog te veel *over* gezinnen gesproken in plaats van *met* gezinnen. Gezinnen worden niet uitgenodigd om mee te denken en ervaren weinig ruimte om zelf aan te geven wat zij nodig hebben. Enerzijds omdat professionals, vaak uit goede bedoelingen, genegen zijn het probleem over te nemen vanuit de gedachte dat zij als professionals weten wat goed is voor de gezinnen. Anderzijds bestaat er bij gezinnen ook het nodige wantrouwen richting professionals waardoor zij huiverig zijn om actief mee te doen. Dit is veelal een gevolg van negatieve verhalen over en eerdere teleurstellingen met hulpverlening.

Gelijkwaardig samenwerken en eigen regie van het gezin vormen de basis voor participatie van het gezin. Dat gebeurt nog te weinig. Mede doordat er onvoldoende wordt geïnvesteerd in de relatie met het gezin en het opbouwen van het nodige vertrouwen. Bovendien verschilt het vermogen tot regie per gezin en situatie. Dit vraagt van professionals om mee te bewegen; de ene keer moeten zij instappen en een andere keer een stapje naar achteren zetten zodat het gezin zelf de regie kan pakken. Echt luisteren, onbevooroordeeld en aansluiten bij gezinnen is cruciaal. Hiervoor ontbreekt veelal de ruimte, bekwaamheid en expertise bij professionals.

Het loslaten van de regie als professional en deze zoveel als mogelijk bij het gezin zelf neerleggen, brengt de nodige onzekerheid en spanning bij professionals met zich mee. Dit omdat een professional 'het risico loopt' geconfronteerd te worden met behoeften waar zij geen expertise, geen antwoord en/of geen aanbod of product op heeft. Professionals kunnen ook angst hebben om afgerekend te worden op zaken die fout gaan of mislopen. Het erkennen van deze onzekerheid en spanning is van belang. Een professional hoeft namelijk niet direct een oplossing te hebben zolang deze maar wel het gezin vasthoudt en samen met het gezin de zoektocht aangaat. Dit maakt ook dat ouders niet achterover gaan leunen.

Oplossingsrichtingen

Hoe kan er nu voor worden gezorgd dat professionals echt aansluiten bij de behoeften van gezinnen en breder kijken dan hun eigen vakgebied zonder dat zij daarbij de regie van gezinnen overnemen en handelingsverlegenheid ervaren?

Deskundigheidsbevordering

Het bevorderen van de deskundigheid van professionals vormt hierbij een belangrijke oplossingsrichting. Doel is om professionals meer bewustzijn, kennis en vaardigheden mee te laten nemen in de samenwerking met gezinnen in een kwetsbare positie. Zodat zij minder zenden, niet te snel in oplossingen en minder in ketens denken, en vaker aan gezinnen de keuze zelf durven te geven. Dit door professionals meer tools en handvatten te geven om behoeften van gezinnen bespreekbaar te maken en om niet alles zelf te willen oplossen maar gezinnen toe te leiden naar passende ondersteuning.

Dit alles kan door scholing. In opleidingen, bijscholingen en trainingen zou meer aandacht moeten zijn voor gespreksvaardigheden met ouders én kinderen, empowerment, samenwerkingsbewustzijn en interprofessioneel samenwerken. Ook zouden bredere 'stagemogelijkheden' helpend kunnen zijn om onder begeleiding meer ervaring op te doen met gezinnen in een kwetsbare situatie. Daarnaast is het versterken van de samenwerking en kennisdeling tussen professionals, domeinen en sectoren een manier om de deskundigheid te bevorderen. Professionals leren van elkaar en leren elkaars expertise kennen. Dit door het werken in teams en het organiseren van bijeenkomsten en werkbezoeken.

Vast contactpersoon

Een andere oplossingsrichting betreft een vast contactpersoon die naast het gezin staat en die hen helpt om eigen keuzes te maken. Iemand waarbij ouders en kinderen hun vragen kwijt kunnen, die gezinnen voorziet van begrijpelijke informatie en met hen de keuzes die er zijn onderzoekt. Deze persoon is langdurig betrokken bij het gezin zodat continuïteit in ondersteuning geborgd is.

De vaste contactpersoon hoeft niet per se een zorgprofessional te zijn. Liever niet zelfs omdat gezinnen dan te snel 'de zorg' ingaan. Een vast contactpersoon kan ook een buddy, iemand van een wijkteam of een ervaringsdeskundige zijn. Van belang is dat de contactpersoon een vast iemand is die langdurig de tijd heeft om een band op te bouwen en het mandaat heeft om te doen wat nodig is. Tijd en vertrouwen zijn sleutelwoorden. Bovendien moet de vaste contactpersoon in staat zijn om kindgericht te werken en hen expliciet te betrekken bij de keuzes.

4. Formele partijen

Naast of langs elkaar heen werken van formele partijen

Bij gezinnen zijn vaak veel verschillende formele partijen betrokken, waarbij er lang niet altijd sprake is van samenhang in de hulp en ondersteuning. Partijen werken vaak langs elkaar heen. Of naast elkaar zonder dat er sprake is van een gezamenlijke prioritering in de aanpak of ondersteuning. De ervaring is dat er bij formele partijen zoals gemeenten, scholen, kinderopvang, zorgverzekeraars, aanbieders in sociaal domein, en zorginstellingen geen sprake is van een gedeelde visie en verantwoordelijkheid, zowel op bestuurlijk als uitvoerend niveau.

Dit lijkt te komen doordat organisatiebelangen prefereren. Iedere organisatie of zelfs afdelingen binnen organisaties kennen hun eigen opdracht, eigen aanpak en producten, en moeten zich ook daarover verantwoorden. Bovendien is er weinig ruimte en tijd voor afstemming en samenwerking. In een van de sessies is de term 'eenzame katten' gebruikt voor solitair opererende organisaties, waardoor gezinnen tussen wal en schip kunnen vallen.

Ondanks, of juist door, de eigenstandige taakstelling van organisaties bestaat er tegelijkertijd ook de nodige onduidelijkheid over rollen en met name eigenaarschap als het gaat om de ondersteuning van gezinnen in een kwetsbare positie. Dit leidt in de praktijk soms tot het afschuiven van verantwoordelijkheden tussen professionals en organisaties en/of het naar elkaar doorverwijzen van gezinnen.

Oplossingsrichtingen

Hoe kunnen formele partijen komen tot een gedragen gezamenlijke verantwoordelijkheid voor gezinnen met duidelijke rollen, mandaat en eigenaarschap? Hoe overstijg je hierbij het eigen organisatiebelang?

In het VisieAtelier hebben de deelnemers de volgende zaken benoemd:

- **Focus op kernprobleem** omdat het werken aan een duurzame oplossing niet lukt als de basis niet op orde is. Het kernprobleem heeft veelal betrekking op de bestaanszekerheid van mensen als het gaat om financiën, werk en wonen. In die zin zou er veel meer bewustwording moeten komen over bestaanszekerheid en dit ook meenemen in aanbestedingen als oplossing. Durf te werken aan het kernprobleem.

- Faciliteren van **Het Nieuwe Werken** waarbij het gezin centraal staat en professionals dienstbaar zijn aan het gezin. Het doel is dat professionals zich overbodig maken. Dit vraagt om een shift in de mindset van professionals; zij moeten afstappen van hun reddershouding en normaliseren meer als vertrekpunt nemen.

- Gedachtegoed gebruiken van **participatie Hub**. In een regionale participatie Hub zitten organisaties en mensen die in de regio de burgers, cliënten en patiënten vertegenwoordigen bij regionale vraagstukken op het gebied van gezondheid, zorg en ondersteuning. Bijvoorbeeld cliëntenraden, inwonersinitiatieven, adviesraad Sociaal Domein, vrijwilligerscentrale, afdeling Patiëntfederatie, wijkraden, ouderenbond, en cliënt- of zorgbelang. Hierdoor kunnen diverse belanghebbenden, zoals inwoners, bedrijven en overheidsinstanties, samenwerken aan

gemeenschappelijke doelen en projecten. Een hub kent een kwartiermaker.

Breng alle partijen samen in een hub, inclusief doelgroep en inwoners, en werk vanuit een gezamenlijk gedragen akkoord of alliantie. Aspecten die hiermee samenhangen zijn onder meer het realiseren van een gemeenschappelijk urgentiegevoel en aanleiding om met elkaar samen te werken; elkaar leren kennen en leren van elkaar; gezamenlijke terminologie en taal; open grondhouding; ruimte scheppen en belemmeringen wegnemen.

- Het **kantelen van de structuur** en het verduidelijken van rollen. Het fundament wordt gevormd door basisorganisaties die zich richten op herkennen, normaliseren en warm toelichten. Daarnaast heb je integrale, laagdrempelige organisaties voor het versterken van eigen regie en gemeenschapsvorming, in samenwerking met informele partijen. En dan heb je formele partijen die specifiek, gespecialiseerd en tijdelijk betrokken zijn. Het is de bedoeling een wijknetwerk te creëren waarin al deze gradaties terugkomen en waarbij brugfunctionarissen en ervaringsdeskundigen een vaste plek hebben. Dit vraagt om een wijkregisseur.

- **Doen wat werkt**. Een voorbeeld dat is gegeven betreft het verstrekken van een gezonde maaltijd op basisscholen.

- In kaart brengen van de **werkzame elementen** van succesvolle samenwerking op bestuurlijk niveau.

- De **rechten van het kind** als vertrekpunt nemen en deze in beleid en uitvoering laten terugkomen. De rechten van het kind zijn universele basisrechten voor iedereen onder de 18 jaar, vastgelegd in het VN-Kinderrechtenverdrag. Ze omvatten bescherming, voorzieningen (onderwijs, zorg) en participatie (mening geven), gericht op veilig opgroeien. Centraal staat dat bij alle maatregelen het belang van het kind voorop moet staan.

5. Informele netwerken

Onvoldoende samenwerking

Informele netwerken, zoals buurtgezinnen, steunouders of steunfiguren in de familie of omgeving, vrijwilligers, buddy's, lotgenotencontacten, burgerinitiatieven en ervaringsdeskundigen, zijn cruciaal voor een passende ondersteuning aan gezinnen in een kwetsbare situatie. Deze netwerken bieden op een laagdrempelige wijze ondersteuning die aansluit bij de leefwereld van gezinnen en spelen snel en flexibel in op behoeften. Zij vormen een waardevolle aanvulling op het formele aanbod aan ondersteuning en kunnen een brug slaan tussen het gezin en formele hulpverlening. Tegelijkertijd worden zij nog in te beperkte mate erkend als volwaardige partner. En is er nog onvoldoende sprake van een samenwerking en verbinding tussen formele en informele steun.

Zaken die hierbij een rol spelen zijn onder meer de minimale participatie van inwoners en ervaringsdeskundigen bij beleid en uitvoering. En de spanningen tussen enerzijds de formele rollen met de daarbij horende wettelijke kaders, mandaat en professionele richtlijnen en anderzijds de informele rollen zonder bevoegdheden. Daarnaast is – ondanks de hoge verwachtingen van de civil society – niet helder op welke wijze informele netwerken van betekenis kunnen en moeten zijn voor de sociale basis. Bovendien is er onvoldoende sprake van gezamenlijk leren tussen formele partijen en informele netwerken.

Oplossingsrichtingen

Hoe kunnen professionals en informele netwerken beter op een gelijkwaardige, wederkerige manier samenwerken met elkaar en (ervarings)kennis met elkaar delen?

Elkaar leren kennen

Als oplossingsrichting wordt aangedragen om elkaar – professionals en informele partijen – structureel te ontmoeten zodat men elkaar leert kennen en er korte lijnen ontstaan. Bovendien leert men elkaars expertise kennen waardoor duidelijk wordt wie vanuit welke rol van waarde of betekenis kan zijn voor het gezin. Informele netwerken hebben veelal een groot bereik onder gezinnen en beschikken over ervaringskennis. Formele partijen hebben gespecialiseerde expertise en formele contacten. Beiden zijn nodig voor een effectieve ondersteuning aan gezinnen in een kwetsbare positie.

Dit kan worden vormgegeven met structurele netwerkbijeenkomsten. De gemeente dient hiervoor de regie te pakken en kan dit faciliteren door het op te nemen in de opdracht naar organisaties en door ruimte en tijd daarvoor in contracten of afspraken met organisaties vast te leggen.

Familiesteunpunt

Verder wordt er gepleit voor familiesteunpunten waar ouders terecht kunnen. Deze steunpunten vormen het startpunt waarbij gekeken wordt naar wat een gezin nodig heeft. De behoeften van het gezin en hun leefwereld staan centraal en er wordt gewerkt aan het opbouwen van de relatie en vertrouwen om zo ook te kijken wat nodig is voor het gezin. Dit vraagt om één hulpverlener die langdurig betrokken is. In die zin komt dit overeen met de vaste contactpersoon zoals dat ook eerder genoemd is bij versterken van participatie en eigen regie van het gezin.

Het familiesteunpunt vormt de schakel tussen gezin, hulpverleners en andere betrokkenen. De familiesteunpunten zijn gekoppeld aan lokale teams en scholen, en een welzijnsbenadering staat voorop. Er kan gebruik worden

gemaakt van onder andere brugfunctionarissen en ervaringsdeskundigen. Het is een plek waar formele en informele partijen bijeenkomen en beschikbaar zijn. Als inspiratie is het gedachtengoed van de Familiescholen genoemd waarbij onderwijs, ouderbetrokkenheid en gezinsondersteuning samen tot één geheel komen.

Ontoereikend gefaciliteerd

De kracht van informele netwerken ligt in de ruimte die zij hebben om op een organische manier te ontstaan en steun te verlenen. Zij ontstaan bottom-up vanuit de samenleving zelf. Informele netwerken functioneren als zij voldoende tijd en vertrouwen krijgen en als er sprake is van weinig externe sturing. Echter, de kracht en de eigenheid van informele netwerken dreigen ten onder te gaan omdat hun vrije ruimte steeds kleiner wordt door de wijze waarop het beleid wordt vormgegeven, vooral in relatie tot inkoop en verantwoording. Daarnaast is facilitering van informele netwerken ook belangrijk, om de continuïteit te kunnen garanderen.

Het probleem is onder meer dat bestuurders en beleidsmakers geen prioriteit toekennen aan het versterken van informele netwerken. Dit wordt niet gezien als een onderdeel van de primaire taakstelling van gemeenten en aanbieders. Daarnaast zijn gemeenten vooral gefocust op het reguleren van de informele steun. Goed werkende informele netwerken worden geformaliseerd of ingekapseld zodat sturing mogelijk is. En krijgen te maken met complexe subsidieaanvragen, onrealistische aanbestedingseisen, administratieve lasten, niet passende meet- en kwaliteitscriteria en verantwoordingsdruk.

Oplossingsrichtingen

Hoe kunnen informele netwerken beter gefaciliteerd worden zodat hun kracht goed kan worden benut, zonder dat zij worden belemmerd door top-down sturing, overregulering of verantwoording, waarbij er een goede balans is tussen ruimte geven en zicht hebben op de resultaten?

Door de deelnemers zijn de volgende aspecten benoemd:

- Ga uit van **vertrouwen** in mensen en initiatieven. Zij weten vaak eerder en beter wat er speelt en wat er nodig is. In feite loopt je als gemeente vaak achter de feiten aan. Beleg de regie in of vanuit de wijk.

- Biedt hulp in de vorm van **kennis en netwerken**. En betrek informele netwerken bij bredere overleggen over maatschappelijke vraagstukken om activiteiten af te stemmen.

- Maak het aanvragen van **subsidies en de aanbestedingstrajecten** eenvoudiger en minder omslachtig. Werk met een vrij besteedbaar budget, en met middelen voor een langere termijn met ruimte voor flexibiliteit.

- Richt een separate – niet ingewikkelde – **verantwoordingsstructuur** in. Maak verantwoording namens een groep van netwerken mogelijk. Minder gericht op controle.

Dit vraagt wel dat er bestuurlijke draagvlak en commitment voor bovenstaande werkwijze dan wel aspecten is. En het nodige lef om zo te gaan werken.

Verder is het bieden van handvatten door succesfactoren, good practices, en the don't's in kaart te brengen om gemeenten te ondersteunen bij het op een passende wijze faciliteren van informele netwerken.

6. Professionals

Onvoldoende ruimte voor maatwerk

Integrale en efficiënte ondersteuning van gezinnen in een kwetsbare situatie vraagt om maatwerk. Professionals ervaren echter onvoldoende ruimte om af te wijken van protocollen en standaarden, om buiten de lijntjes te kleuren – of bang zijn om dat te doen, terwijl er vaak meer kan dan men denkt –, om out-of-the-box te denken etc. om zo maatwerk te kunnen leveren en de ondersteuning echt af te stemmen op wat gezinnen aangeven nodig te hebben.

Verschillende aspecten spelen hierbij een rol. Onder meer de focus op beheersbaarheid bij organisaties en standaardisaties van de ondersteuning in richtlijnen, protocollen en vast aantal omschreven sessies of contactmomenten. Daarnaast missen professionals het mandaat, of anders rugdekking van leidinggevenden, om maatwerk te leveren. Het vraagt om lef en het risico durven te nemen om je als professional buiten de gebaande wegen te begeven. Angst voor klachten en tuchtrecht zorgen er soms ook voor dat professionals terughoudend zijn in hun handelen.

Oplossingsrichtingen

Hoe kunnen gemeenten en organisaties ervoor zorgen dat professionals beter in staat zijn om optimaal gebruik te maken van hun professionele ruimte om echt maatwerk te leveren, waarbij het van belang is om ook te kijken naar de bevoegdheden van gemeenten en de ruimte die organisaties zelf hebben?

Deelnemers hebben de volgende aspecten benoemd:

- Gemeenten en organisaties moeten een **visie** hebben op nabijheid, domeinoverstijgend samenwerken en maatwerk. Bovendien moet er bij hen sprake zijn van een cultuur van wederzijds vertrouwen, out-of-the-box denken, van fouten mogen maken en waarbij het aangemoedigd wordt om risico's te nemen.

- Dit vraagt om lef en leiderschap van het management en doorpakken in **beleid en inkoop**. Er is sprake van duurzaam beleid over domeinen heen en om de uitwerking daarvan in manier van sturen, subsidievoorwaarden en budgetten. Nu zien we dat politiek – landelijk en lokaal – te incidentgedreven is en het vooral gaat om het contracteren van de goedkoopste aanbieder. Gemeenten zijn in het sociaal domein niet verplicht om 'geschot' te financieren. Zij kunnen dat over domeinen heen doen.

- Voorzie in **vrij besteedbare budgetten** voor situaties die net buiten de regels vallen, om fricties op te lossen en doorbraken te realiseren op een zo laag mogelijk niveau. En in maatwerkbudget of wijkbudgetten om te doen wat nodig is. Creëer de benodigde vrije ruimte door zo min mogelijk te formaliseren.

- Biedt **handvatten** voor inkoop en contractering ten aanzien van maatwerk. Maak gebruik van doorbraakmethodieken. Leer ook van briljante mislukkingen. Deel de geleerde lessen en vertaal deze naar het reguliere. Dat je iets weet betekent nog niet dat het ook geïmplementeerd is.

- Suggestie wordt gedaan om maatwerk elders te beleggen, bijvoorbeeld in een **maatschappelijke alliantie**.

- Als het om de professionals zelf gaat is het van belang om de caseload en de regeldruk te verlagen en te zorgen dat er **meer tijd** is voor een gezin. Bij het inwerken van nieuwe medewerkers kan meer coaching plaats vinden. Zorg voor een goede mix van ervaren rotten in het vak en een frisse wind.

- Investeer in **nabijheid**: ruimte om te ontmoeten, zonder agenda, present zijn en echt stil te staan bij wensen en behoeften. Inzet van ervaringsdeskundigen kan hierbij van belang zijn.

7. Reflectie

De doelstelling van het VisieAtelier was het ophalen van input voor het aanscherpen en concretiseren van de visie op een samenhangende jeugd- en gezinsaanpak. Deze visie moet het uitgangspunt worden voor het beleid en de uitvoeringspraktijk ten aanzien van het ondersteunen van gezinnen in een kwetsbare positie. In het VisieAtelier stond de vraag centraal hoe we op lokaal niveau kunnen komen tot een betere samenwerking ten behoeve van een integrale ondersteuning aan gezinnen in een kwetsbare situatie.

De werkgroep Gezinnen in een kwetsbare positie heeft de input uit het VisieAtelier verwerkt en is gekomen tot een gedragen visie (bijlage 3). In dit laatste hoofdstuk zetten we de belangrijkste bevindingen nog eens op een rij.

Aanknopingspunten

In de visie op het ondersteunen van een kwetsbare gezinnen staat een aantal thema's centraal. Deze hebben betrekking op het versterken van de directe leefomgeving van gezinnen, de toegang naar hulp, één vast aanspreekpunt, het benutten van informele steunfiguren en netwerken, het organiseren van nazorg en het vereenvoudigen van processen. De grote vraag is hoe we dit kunnen versterken, verbeteren dan wel realiseren? Aan welke knoppen kunnen we draaien?

In het VisieAtelier is een aantal aanknopingspunten naar voren gekomen dat van belang is voor het versterken van een gezamenlijke en samenhangende ondersteuning van gezinnen in een kwetsbare positie. Deze aanknopingspunten ofwel onderstromen zoals ze ook in de rapportage en het VisieAtelier zijn genoemd, kunnen worden onderscheiden in vijf bouwstenen.

Deze vijf bouwstenen hangen nauw met elkaar samen en beïnvloeden elkaar. De vijf bouwstenen zijn:

1. **Systeem en wet- en regelgeving**: de verkokering en fragmentatie van het stelsel leiden tot versnippering in hulp en ondersteuning en maken de toegang tot zorg ondoorzichtig en complex. Bovendien ontbreekt het veelal aan een passende financieringssystematiek voor domeinoverstijgende, collectieve en/of preventieve voorzieningen. Daarnaast resulteren lokale verschillen in ongelijkheid in kansen en ondersteuning. Ook werken een te strikte interpretatie van privacyregels en gescheiden systemen belemmerend voor een integrale aanpak omdat het gegevensuitwisseling lastig maakt.
2. **Het gezin:** er wordt te weinig invulling gegeven aan participatie en eigen regie van gezinnen. Er wordt nog te veel *over* gezinnen gesproken in plaats van *met.*
3. **Informele netwerken**: erkend wordt dat informele netwerken van groot belang zijn, toch is er nog onvoldoende sprake van een gelijkwaardige samenwerking en kennisdeling tussen formele partijen en informele netwerken. Bovendien werkt de wijze waarop informele netwerken worden gefaciliteerd belemmerend vanwege een te grote mate van top-down sturing, regulering en/of verantwoordingsdruk.
4. **Formele partijen**: Formele partijen die hulp en ondersteuning moeten bieden, werken te veel naast of langs elkaar heen. Organisatiebelangen spelen hierbij een belangrijke rol en er bestaat onduidelijkheid over rollen, mandaat en eigenaarschap.
5. **Professionals: p**rofessionals ervaren te weinig ruimte voor maatwerk en om dat te doen wat nodig is. Ook is er sprake van handelingsverlegenheid en beschikken professionals regelmatig niet over de juiste kennis, vaardigheden en houding om echt aan te sluiten bij gezinnen en systemisch te werken.

Reflectie op oplossingrichtingen

In het VisieAtelier is geprobeerd om voor een aantal aanknopingspunten oplossingen en acties te formuleren die van belang zijn voor het toewerken naar een samenhangend jeugd- en gezinsbeleid op *lokaal niveau*. Deze staan beschreven in de voorgaande hoofdstukken. Hier reflecteren we op deze genoemde oplossingsrichtingen en beschrijven we de rode draden.

Vertrouwen opbouwen t.b.v. samenwerking

Vertrouwen als basis voor iedere vorm van samenwerking loopt als een rode draad door de genoemde oplossingsrichtingen heen. We stellen vast dat het vaak nog aan de nodige samenwerking op lokaal niveau ontbreekt waardoor een samenhangende jeugd- en gezinsaanpak nog onvoldoende van de grond komt. Het gaat hierbij om iedere vorm van samenwerking: met gemeente, met organisaties, met professionals, met informele partijen en met gezinnen. Een randvoorwaarde voor een goede samenwerking is vertrouwen. Je moet elkaar kunnen vertrouwen om goed met elkaar te kunnen samenwerken.

Helaas komt vertrouwen niet zomaar tot stand. Daar moet actief in worden geïnvesteerd en dat moet groeien over tijd. Hier wordt nogal eens te snel overheen gestapt of te makkelijk over gedacht. Vaak wordt ervan uitgegaan dat als mensen of partijen bij elkaar worden gezet, het met de samenwerking wel goed komt. Niet dus. Hiervoor is het noodzakelijk dat mensen en partijen elkaar leren kennen, en dat zij weet hebben van elkaars expertise, behoeften, werkwijzen, taken, verantwoordelijkheden, etc. Dit gaat verder dan kennismaken met elkaar.

Hoe kan er nu voor worden gezorgd dat partijen **elkaar beter leren kennen** en elkaar gaan vertrouwen? Dit kan volgens de deelnemers door:

- Het structureel organiseren van regionale en lokale netwerkbijeenkomsten en brede overleggen waar ook informele partijen en ervaringsdeskundigen aan deelnemen.
- Het werken met multidisciplinaire, domein- en sectoroverstijgende teams. Ook hierbij is het van belang om de verbinding met informele partijen en ervaringskennis te borgen.
- Het realiseren van een samenwerkingsnetwerk of een participatie Hub waaraan ook vertegenwoordigers van gezinnen en jeugdigen aan deelnemen.

De regie hiervoor ligt bij de gemeenten. Zij moeten de middelen beschikbaar stellen om netwerkbijeenkomsten, multidisciplinaire teams en een samenwerkingsnetwerk te kunnen realiseren. De realisatie an sich kan worden belegd bij aanbieders dan wel een kwartiermaker.

Ook voor gezinnen draait alles om vertrouwen. Dit kan alleen worden gerealiseerd als iemand langdurig de tijd heeft en beschikbaar en bereikbaar is om een **relatie op te bouwen**. In dit kader is gesproken over een vast contactpersoon niet zijnde een hulpverlener, familiesteunpunten, buddy, wijkteam en brugfunctionarissen. Waar het omgaat is dat één persoon langdurig betrokken is en het mandaat heeft om te doen wat nodig is voor en samen met het gezin. Hiervoor hoeft geen nieuwe functie of partij te worden georganiseerd. Liever niet zelfs, nog weer een partij erbij zal echt niet helpen in het komen tot een samenhangende jeugd- en gezinsaanpak. Kijk goed wat er al is, wat werkt, wat voldoet aan voorwaarden en behoeften van gezinnen, en hoe dat versterkt kan worden zodat het de rol van vast en langdurig contactpersoon succesvol kan vervullen. Ook dit vraagt om regie en middelen vanuit de gemeente. De gemeente hoeft het niet zelf te doen maar moet het wel mogelijk maken.

Vrije ruimte creëren

Daarnaast is het van belang om de nodige vrije ruimte te creëren voor professionals en organisaties om te doen wat nodig is. Niet om uitsluitend datgene te doen wat tot de taakstelling behoort of past binnen het protocol. Maar wel om te kunnen werken aan het kernprobleem en om buiten de lijntjes

te kunnen kleuren. Dit is vooral van belang bij complexe problematiek en situaties die in het schemergebied vallen tussen diverse domeinen en sectoren.

Deze vrije ruimte wordt zowel gekoppeld aan **houding en cultuur** als aan systeeminrichting. Als we kijken naar houding en cultuur vraagt het creëren van vrije ruimte voor professionals en/of organisaties om lef en leiderschap, om fouten te mogen maken, om risico te mogen nemen en daarvoor rugdekking krijgen vanuit management of de organisatie. Zonder ruggensteun, geen out-of-the-box denken en handelen.

Bij de systeeminrichting gaat het vooral om inkoop, contractering en ontschotte budgetten. Vanuit het VisieAtelier wordt gepleit voor **vrij besteedbare budgetten** die op wijk- of individueel niveau kunnen worden ingezet om maatwerk te leveren, doorbraken te realiseren en fricties weg te nemen. Ook dit vraagt weer om lef en leiderschap.

Anders organiseren

Verder is een rode draad in de oplossingsrichtingen het anders organiseren van de ondersteuning aan gezinnen in een kwetsbare positie. Hierbij gaat het niet zozeer om het organiseren van de benodigde zorg maar veel meer om het organiseren van de nodige nabijheid voor gezinnen. Er wordt dan ook gepleit voor het **kantelen van de structuur** met een stevig fundament van basisorganisaties en laagdrempelige organisaties die naast gezinnen staan. Informele netwerken en ervaringskennis maken hier structureel deel vanuit. Zo nodig kan worden voorzien in gespecialiseerde hulp van formele partijen die tijdelijk en specifiek is. Dit sluit naadloos aan bij de gedachte van de sociale basis die nu gangbaar is in het sociaal domein: laagdrempelige activiteiten of voorzieningen gericht op het versterken van het collectieve (wijk of buurt), op ontmoeten, op het mee kunnen doen in de samenleving, op het naar elkaar omzien, op eigen regie en veerkracht van mensen.

Het anders organiseren begint met een **visie** en een stip op de horizon. De rechten van het kind vormen zouden hiervoor een uitgangspunt kunnen zijn. Maar het vereist ook ontschotte financiering en zolang het gemeentelijke gelden zijn, kan dat. We zijn het niet gewend maar het kan wel. Bovendien vraagt het om een andere manier van **inkopen en verantwoorden**. Minder omslachtig, bureaucratisch en omgeven met allerlei eisen waar informele partijen niet aan kunnen voldoen. Maar zij zouden ook meer gericht moeten zijn op innovatie en transformatie van de zorg, impact realiseren, practice-based werken en outcome-indicatoren.

Bevorderen deskundigheid

Tot slot, is het bevorderen van de deskundigheid van uitvoerend professionals, maar ook van beleidsmakers, inkopers, contractmanagers, bestuurders en leidinggevenden van groot belang voor het toewerken naar een samenhangend jeugd- en gezinsbeleid. Dit betreft formele en informele **manieren van leren** zoals bijscholing, opleiding, intervisie en coaching on the job.

Maar er zijn ook concrete suggesties gedaan om meer **handvatten en tools** te bieden als het gaat om:

- Gespreksvaardigheden om het juiste gesprek te voeren met ouders én kinderen. Wat heb jij nodig?
- Werkzame elementen ten aanzien van succesvolle samenwerkingen op bestuurlijk niveau.
- Inkoop en contractering van maatwerk
- Ontschotte financiering en realiseren van vrij besteedbare budgetten.

Het mooie is dat hiermee op korte termijn al begonnen kan worden.

Bijlage 1 – Deelnemende organisaties

Op alfabetische volgorde

- ASKO-scholen
- Associatie voor de Jeugd CMO STAMM
- Dak Kindercentra
- Delftsupport
- Ervaringsdeskundigen
- Expertisecentrum Sterk uit Armoede
- Gemeente Almere
- Gemeente Dordrecht
- Gemeente Rotterdam
- Gemeente Tilburg
- GGD - Hart van Brabant
- Hogeschool van Amsterdam
- Hogeschool Rotterdam
- Jeugdeducatiefonds
- Jeugdzorg Nederland
- Kinderopvang 2Samen
- Leger des Heils
- Markieza
- MBO-raad
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- Ministerie van Justitie en Veiligheid
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- Ministerie van Sociale Zaken en werkgelegenheid
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- Nederlands Centrum Jeugdgezondheid
- Nederlands Jeugdinstituut
- Number 5 foundation
- PO-Raad
- Stichting Expex
- Stichting inbegrepen
- Stichting Leergeld
- Sociaal Werk Nederland
- UNICEF
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten
- Villa Pinedo
- VO-Raad

Bijlage 2 – Thema's

In deze bijlage geven we een korte toelichting op de zes thema's die aan de orde zijn geweest in het VisieAtelier.

Eenvoudige en tijdige toegang tot wat kinderen & ouders nodig hebben

Gezinnen moeten op een eenvoudige manier een beroep kunnen doen op ondersteuning, ook wanneer er sprake is van beginnende of dreigende problematiek. De inwoner hoeft niet zelf langs allerlei loketten, achter de schermen worden de verbindingen gelegd. Daarnaast moet informatie over de toegang tot hulp eenvoudig en begrijpelijk zijn. Om tijdig in contact te komen met gezinnen is het van belang dat partijen die laagdrempelige ondersteuning bieden aanwezig zijn op locaties waar gezinnen al komen, zoals scholen en kinderopvang.

Benutten van informele steunfiguren en netwerken

Inwoners hebben behoefte aan contact met mensen die hun situatie herkennen (en erkennen), liefst vanuit hun eigen (levens)ervaring. We willen dat inwoners elkaar (als buren, familie, kennissen, vrienden) een steuntje in de rug geven wanneer dit nodig is. Waar mensen zelf geen netwerk hebben, willen we vanuit de gemeenschap bijdragen om dit netwerk op te bouwen. Dit kan onder andere via welzijnswerk, scholen en kinderopvang, buurt- en bewonersinitiatieven, maar ook via het verenigingsleven. Daarnaast zien we dat de samenwerking tussen formele partijen en informele steunfiguren en netwerken niet vanzelfsprekend is. We willen de kracht van beide partijen aanvullend benutten om tot betere ondersteuning van gezinnen te komen.

Eén vast aanpreekpunt, die kan begeleiden en langdurig betrokken is

Gezinnen die een beroep doen op ondersteuning hebben behoefte aan één vast contactpersoon die de spin het web van de ondersteuning is. Deze persoon is het eerste aanspreekpunt voor gezinnen en voor hulpverleners als het gaat om de afstemming. Het vaste aanspreekpunt legt waar nodig de benodigde contacten tussen organisaties, zorgt dat partijen bij elkaar komen en hulpverlening op elkaar afstemmen. Hij of zij begeleidt het gezin, is langdurig betrokken en kan indien nodig tijdelijk de regie pakken om de ondersteuning goed geregeld te krijgen en het gezin te ontlasten. De vraag is hiervoor nodig is in de samenwerking tussen partijen.

Vereenvoudigen van processen

Inwoners en professionals moeten processen om ondersteuning geregeld te krijgen vlot kunnen doorlopen. Brede ondersteuning zou bijvoorbeeld via één aanvraag beschikbaar worden gemaakt. Daarnaast zoeken we naar andere manier waarmee we de processen rondom ondersteuning meer op elkaar kunnen afstemmen of vereenvoudigen.

Organiseren van nazorg

We moeten maatregelen nemen om gezinnen, die de formele ondersteuning hebben afgerond, het vertrouwen te geven dat ze zelfstandig verder kunnen, maar ook een mogelijkheid geven om ergens op terug te vallen als zij het vertrouwen dreigen te verliezen. Dit kan onder andere door het organiseren van nazorg. Hierbij is er na het formele traject nog iemand beschikbaar om op terug te vallen als er vragen opkomen of als iemand tijdelijk vastloopt.

Versterken directe leefomgeving gezinnen

Het versterken van de directe leefomgeving vormt de basis of het fundament voor een integrale aanpak van gezinnen in een kwetsbare positie. Het betreft zowel de fysieke, mentale en sociale leefomgeving van gezinnen. Voor het versterken van de directe leefomgeving moeten we investeren in verbinding en relaties door ontmoeten, samen doen en beleven. Maar ook in een respectvolle benadering en autonomie van de ouders. Steun moet passen bij de wens van ouders en kinderen. Goed luisteren om het te begrijpen en oprechte nieuwsgierigheid zijn daarbij van belang.

Bijlage 3 – Visie

Deze bijlage omvat de herziene visie op het ondersteunen van gezinnen in een kwetsbare positie.

Visie Aanpak gezinnen in kwetsbare positie

Kinderen zijn de toekomst. Ieder kind gunnen we het om op te groeien in een warm, veilig en stabiel gezin. Daar wordt de basis gelegd voor zijn of haar toekomst. De maatschappij is erbij gebaat als kinderen kunnen floreren. Veel kinderen groeien gelukkig op in een gezin waar dit gewaarborgd is, maar voor een deel van de kinderen geldt helaas een andere realiteit.

Nederland heeft zich in 1995 gecommitteerd aan het Internationaal Verdrag over de Rechten van het Kind (IVRK) en onderschrijft het uitgangspunt van het vooropstellen van het belang van het kind bij alle besluiten en maatregelen die kinderen raken. Nederland erkent dat kinderen unieke rechten hebben en extra bescherming verdienen, omdat ze kwetsbaar en in ontwikkeling zijn. BZK, JenV, OCW, SZW, en VWS voelen zich collectief verantwoordelijk voor het creëren van een stabiele context waarin kinderen en jongeren van -1 tot 27 jaar veilig en gezond kunnen opgroeien en hun ontwikkelpotentieel kunnen benutten. Ook heeft NL in 2021 de Europese Kindergarantie ondertekend die ziet op gratis toegang tot zorg, onderwijs, voorschoolse educatie, een stabiele woonsituatie, participatie en een gezonde maaltijd per dag voor alle kinderen.[2]

Een (financieel) stabiele thuissituatie en een sterke sociale basis zijn essentieel, zodat kinderen gezond, veilig en kansrijk kunnen opgroeien. Dat bereiken we als departementen intensief met elkaar, medeoverheden en stakeholders in de uitvoering samenwerken, integraal beleid maken en uitvoeren en toewerken naar een samenhangende jeugd- en gezinsaanpak.[3]

We willen toe naar een samenleving waarin de leefwereld van gezinnen en hun wensen en behoeften centraal staan, met betrokkenheid van de overheid, commerciële en maatschappelijke organisaties en inwoners zelf. Het accent ligt op het voorkomen van (escalatie van) problemen en het versterken van de sociaalpedagogische basis, zodat gezinnen zelf hun leven goed kunnen organiseren. Daarbij gaan we zoveel mogelijk uit van het versterken van beschermende factoren en stellen we het belang van het kind centraal.

In deze samenleving kunnen gezinnen in een (dreigende) kwetsbare positie niet alleen tijdig gezien en integraal ondersteund, maar voelen zij zich ook daadwerkelijk gesteund door de mensen die hen bijstaan. We versterken sociale verbindingen, zodat gezinnen kunnen rekenen op een sociaal netwerk dat hen ondersteunt in hun dagelijks leven. De drempel om zelf hulp te vragen is laag. Mensen weten dat iedereen tegenslag ervaart en dat hierover gesproken kan én mag worden. Ze weten waar ze terecht kunnen, worden cultuur sensitief benaderd, en hebben het vertrouwen dat beslissingen gezamenlijk vanuit de eigen behoeften en kracht worden genomen. Mensen hebben de keuze om volledig zelf de regie te voeren of een beroep te doen op een ander.

[2] Tweede Kamer, vergaderjaar 2021–2022, 24 515, nr. 638

[3] Dit sluit ook aan bij de oproep van de Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd om als overheid het goede voorbeeld te geven en te streven naar een samenhangende jeugd- en gezinsaanpak.

Op plaatsen waar mensen elkaar ontmoeten, zoals wijkcentra of op scholen, zijn er vertrouwd gezichten aanwezig die oog hebben voor de zorgen en behoeften van gezinnen, en praktische én mentale steun kan bieden vóórdat het misgaat. Er is vertrouwen in de mensen die de ondersteuning bieden, of het nu gaat om formele partijen of informele netwerken. Informele en formele ondersteuning sluiten naadloos op elkaar aan. Alle leden van het gezin hebben inspraak in de geboden ondersteuning, zodat alle belangen gehoord en gewaarborgd worden. Partijen die ondersteuning bieden weten elkaar te vinden en werken samen, zodat gezinnen niet langer zelf door een doolhof van instanties hoeven te navigeren.

think. do. connect.

E:M+MA.
Wijnhaven 88
2511 GA Den Haag
070 - 87 00 460
info@emma.nl
www.emma.nl
Volg ons op LinkedIn